

Lørdag 30. mai 1998

Kommentar

Av Per Nyholm
Jyllands-Postens
korrespondent i Wien

Pensel, saks og lim utslettet terroren

En ny bok viser den sovjetiske
historieforfalskningen
i praksis. Med pensel, saks
og lim ble ofrene for den
røde terroren utslettet
og gjort til ikke-personer.

Skolebarn ble satt til å rette i bøkene sine i samlet flokk, partiets embetsmenn gjorde det samme, og i de små hjem gikk det utover familiens fotoalbum. Fordreiningen kjente ingen grenser når det kommunistiske diktaturet slo i hjel. Arbeiderklassens helter kunne plutselig bli til folkefiender som skulle deporteres og henrettes. Men det var ikke nok å drepe dem. De skulle også elimineres fra folks hukommelse. Alle spor etter dem skulle bort. De hadde forrådt revolusjonen, og de ble dømt til aldri å ha eksistert.

Kommunismens løgnedetektorer dokumenteres grundig i en ny bok av David King, som i 30 år har samlet på bildemateriale fra Sovjetunionen. Boken bringer side etter side av forfalskede bilder som skulle glorifisere ettparti-statens ledere eller fjerne uønskede personer. Vi ser hvordan den store manipulatorens Josef Stalin fikk sine portretter retusjert à la Hollywood, slik at huden hans ble pene, håret mørkere og øynene glødende. Eller hvordan folkemassene vokser foran Lenin når han holder taler. Små tilhørerskarer blir til tusentallige menneskemengder takket være fin klipping og lim.

Sovjetunionens propaganda-apparat var uten skrupler. Alt ved fødselen hvilte det kommunistiske imperiet på løgner. Det fantes bare få fotografier fra Oktober-revolusjonen i 1917, og derfor fikk partiet framstilt iscenesatte bilder der man ser arbeidere storme Vinterpalasset i St. Petersburg. Arbeiderne var bare statister, men bildene ble brakt som dokumentasjon i sovjetiske historiebøker.

Da revolusjonshelten Leon Trotskij ble utmanøvrert av Stalin i en intern maktkamp, fikk verden en første smaksprøve på sovjetisk fotokunst. Trotskij ble deportert i 1929, og umiddelbart etter forsvant hans portrett fra alle offisielle utgivelser. Trotskij måtte for alt i verden glemmes, og folk som var i besittelse av Trotskij-bilder eller -skrifter, ble beskyldt for å være trotskister – det vil si fiender av Sovjetunionen. Trotskij ble myrdet i Mexico i 1940 etter ordre fra Stalin.

Under Stalins utrenskninger hadde folk vanskelig for å følge med. En lang rekke framtrede kommunister ble dømt til døden, og navnene og bildene deres ble alle skåret ut av årbøkene deres med skalpell. Det antok grotesk karakter når skolebarn sammen med sine lærere måtte male over historiebøkene sine for å fjerne de uheldiges ansikt.

– Vi elsket å dyppe fingrene ned i blekkhuset fylt med fortynnet sot, og vi var noen ganger overivrige. En gang slettet jeg selveste kamerat Kaganovitsj fordi jeg syntes det var noe landsforvist over navnet hans, skriver forfatteren Silva Darel i sin erindringsroman, *En spurv i snøen*.

Ansatte på de sovjetiske forlagene ble flinke til å håndtere saks, lim og luftpensel – en liten blekkpistol som kunne dekke ofrenes ansikter med en sky av mørke.

Bøkene måtte rettes jevnlig for å følge med tiden. I George Orwells roman, 1984, foregikk forfalskningen i Ministeriet for sannhet – en kolossal pyramideliknende bygning av skinnende hvit sement med tre tusen værelser over jorden og like mange under jorden. Her var hovedpersonen Winston Smith beskjeftiget med å korrigere virkeligheten i den historiske avdelingen. Det kunne bety å rette i storebrors gamle taler slik at diktatorens spådommer gikk i oppfyllelse. Eller å fjerne upersoner fra gamle avisartikler og bøker.

Vanlige sovjetborgere deltok selv i forfalskningen ved å skille seg av med alle minner om familiemedlemmer som var blitt sendt i fangeleir eller henrettet. Dødsredde for å lide samme skjebne satt forlatte barn, enkemenn eller foreldre og skar ut alle spor av den avdøde fra familiens fotoalbum. Navnene på de som var blitt anholdt eller som bare forsvant, måtte ikke lenger bli uttalt. Å oppbevare fotoer av dem var lik med en ekstrem risiko.

Aftenbladet/Jyllands-Posten.